

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОЇ ТА ДИСТАНЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЙ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

In the article described the psychological and communicative problems constained with the use of blended and distance educational technologies. To them belong social, physical, emotional and aesthetic communicative barriers. Their overcoming is possible, when a teacher perfects methodological, methodical and instrumental components of professional mastery.

Освітньо-професійна взаємодія є системою психологічної взаємодії викладача і студентів, зорганізована за допомогою комунікативних засобів. Педагог є активатором цього процесу, організовує його та управляє ним. Особливості педагогічного спілкування полягають у його багатогранності та поліфункціональності. Воно забезпечує обмін інформацією і співпереживання (комунікативний аспект спілкування); пізнання особистості і самоствердження (перцептивний аспект спілкування); продуктивну організацію взаємодії (інтерація).

Специфіка педагогічного спілкування полягає в тому, що за статусом його учасники виступають із різних позицій: педагог організовує взаємодію, а вихованець сприймає її і включається в неї. Перед викладачем постає завдання допомогти вихованцеві стати активним співучасником педагогічного процесу, забезпечити умови для реалізації його потенційних можливостей, тобто забезпечити суб'єкт-суб'єктивний характер педагогічних стосунків. Безпосередня взаємодія суб'єктів освітнього процесу є підґрунтям організації особистісно зорієнтованого навчання, виховання, професійної підготовки, оскільки наявні особистісна орієнтація співрозмовників, рівність їхніх психологічних позицій попри нерівність соціальних статусів; проникнення у світ почуттів і переживань, готовність пристати на точку зору співрозмовника, взаємодія за законами взаємної довіри, коли партнери прислухаються, розділяють почуття, співпереживають; використовуються нестандартні прийоми спілкування, що є наслідком відходу від суто рольової позиції педагога. Тобто, існує взаємна гуманістична установка, однакова активність педагога та вихованців, готовність прийняти співрозмовника, взаємодіяти з ним. На особливості встановлення освітньої психологічної взаємодії впливають соціальний, психологічний, фізичний, смисловий (когнітивний) чинники.

За використання змішаної та дистанційної технологій у фаховій підготовці студентів можуть виникати певні проблеми у взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, зокрема у вигляді комунікативних бар'єрів: соціального (переважанням рольової позиції педагога у системі педагогічної взаємодії); фізичного (пов'язаний із відсутністю безпосереднього контакту, часом неможливістю отримання зворотнього зв'язку через недосконалість електронного зв'язку, відсутність новітніх пристроїв для взаємодії, несформованість чи нерозвиненість навичок працювати в умовах віртуального освітнього середовища, страх перед неможливістю демонстрації наслідків результативної навчальної діяльності); естетичний бар'єр виникає через несприйняття співрозмовником (студентом, викладачем) зовнішнього вигляду, середовища, приміщення, де відбувається навчання; емоційний бар'єр спричиняється невідповідністю полюсів емоцій викладачів та студентів, невідповідність настроїв, наявність негативних емоцій призводить до деформації сприймання; збідненість емоційного викладання та учіння; психологічний бар'єр (виявляється як негативна настанова, сформована на підставі відсутності інструментального та організаційного досвіду освітньої діяльності в нових умовах).

Проаналізуємо особливості змішаної та дистанційної технологій освітньої діяльності, якими досконало має оволодіти науково-педагогічний працівник, щоб уникнути таких проблем або конструктивно вирішити їх. Проблема використання «змішаного навчання» особливо актуалізувалась на початку 2000-х років. У цей період у закордонній літературі можна було зустріти декілька дефініцій цього поняття: 1) об'єднує живе навчання та веб-технології для досягнення освітньої мети; 2) об'єднує різні педагогічні підходи для отримання оптимального результату; 3) поєднує технічні засоби навчання й очне навчання під керівництвом викладача; 4) об'єднує навчальний процес з виконанням реальних професійних завдань, щоб створити гармонійний ефект навчання і роботи. Змішана технологія є об'єднанням традиційних методів навчання (наприклад, занять face-to-face) з методами, що засновані на використанні технологій (так зване «електронне навчання») з метою навчання студентів (J. Mason, 2005). До технологічних компонентів змішаного навчання відносять використання електронних носіїв з медіа змістом, комерційні продукти з літературною вимовою, які не потребують з'єднання з інтернетом; використання он-лайн платформ, які є зручними, оскільки завдання, форуми, чати, зміст знаходяться в одному місці; аудиторне навчання (instructor-led study) з фізично наявним викладачем, який може відповісти на запитання, що виникли у студента під час виконання завдань; самонавчання з використанням технологій; спільне навчання надає можливість студентам зустрічатись без викладача з використанням технологій (форуми, онлайн конференції); спільне навчання над створенням документів: використання вікі (Wiki Encyclopedia), що дозволяє додавати, редагувати контент, сумісно створювати вебсайт. Таким чином, основним критерієм ідентифікації «змішаного навчання» є поєднання очного та технічно забезпеченого навчання. У 2007 році фахівці Sloan Consortium уточнили дефініцію цього поняття. На їхню думку, навчальний процес залежно від взаємодії його учасників і подання

навчального контенту можна поділити на: традиційне навчання (0%); навчання, підсилене дистанційними технологіями (до 30%); змішане навчання – з використанням до 80% технологій дистанційного навчання; чисте дистанційне навчання.

З огляду на зазначене вище, важливою складовою освітньої технології є дистанційна технологія. Саме у зв'язку з її використанням виникають описані бар'єри в освітній психологічній взаємодії. Для вирішення цих комунікативних проблем доречно звернутись до методологічної засадовості технології, яка базується на класичних дидактичних принципах організації навчання – науковості, системності і систематичності, активності, принципах розвивального навчання, наочності, диференціації й індивідуалізації навчання. Упровадження ІКТ кардинально змінює освітнє середовище ЗВО, а тому викладачеві доцільно суттєво трансформувати уявлення про процес навчання та функціонування його суб'єктів. Водночас постає завдання оволодіти самою технологією, навіть не однією, а всіма чотирма її типами: самонавчання, навчання «один на один», «один з багатьма» і «багато з багатьма». Саме технології дистанційного навчання «багато з багатьма» характеризуються найбільш активною взаємодією всіх учасників навчального процесу. Комп'ютерні комунікації, окрім можливостей організації аудіо- і відеоконференцій, створюють умови для використання традиційних активних методів, форм, а також інноваційних технологій навчання: дебатів, рольових і ділових ігор, мозкових атак, проблемних семінарів тощо. Дистанційне навчання забезпечує систематичну й ефективну інтерактивність, причому не лише між викладачем і студентами, а й між студентами. Педагогічна взаємодія здійснюється на основі комп'ютерних телекомунікацій із використанням усіх складових традиційного навчально-виховного процесу (викладач, підручник, засоби навчання, відповідні методи й організаційні форми). Дистанційне навчання будується відповідно до тієї ж мети, що й очне з різницею у формі подачі матеріалу, формі взаємодії викладача й студентів і студентів між собою. Водночас сучасне інформаційне суспільство доводить необхідність активного застосування елементів електронного навчання в структурі традиційної освіти, оскільки це додає навчальному процесу ефективності, технологічності, комфорту. Таким чином, дистанційна освітня технологія базується на використанні глобальних комп'ютерних комунікацій (як Інтернет) і на індивідуальній роботі студентів з чітко дібраним навчальним матеріалом та активному спілкуванні з викладачами та іншими студентами.

Дистанційна освітня технологія сприяє успішності «освіти протягом усього життя» через те, що більшість тих, хто навчається, – дорослі люди. Багато хто з них вже має вищу освіту, проте через необхідність підвищення кваліфікації або розширення сфери діяльності у них виникає потреба швидко та якісно засвоїти нові знання і набути нових компетентностей. Воно може бути зорганізоване в позааудиторний час з використанням електронного підручника, під час проведення вебінарів, чат-конференцій, тематичних форумів, заочних консультацій. В умовах пандемії, коли відсутня можливість безпосереднього спілкування викладача зі студентами, дистанційно проводяться всі види занять, передбачені навчальним навантаженням викладача. Вони здійснюються на різних платформах дистанційного навчання (Zoom, Moodle, Google Classroom, Google Meet та ін.)

Таким чином, проблеми встановлення освітньо-психологічної взаємодії у фаховій підготовці студентів через організаційні трансформації у зв'язку з пандемією коронавірусу, зумовлюють нагальну потребу ґрунтовного засвоєння науково-педагогічними працівниками методології змішаної та дистанційної освіти, оволодіння технологічно-інструментальним і методичним їх забезпеченням і супроводом. Тобто, є необхідність трансформації самих уявлень про педагогічну майстерність, зовнішню і внутрішню техніку викладача як її складові.